

A importancia dos camiños

Luis Chapela Bermúdez

A historia dos camiños comeza dende que o home está presente. Dos tempos castrexos son os vellos camiños que inzaban o Noroeste a carón das mámoas megalíticas e da civilización romana as súas calzadas e as pontes abertas sobre as corredoiras preexistentes.

Son moitas as causas que deron orixe á súa creación, ademais de que a presenza notable e continuada da montaña dá pé para que proliferen. Hai camiños que se fixeron sen intención algunha e que non levan a ningures, mentres que outros naceron pola necesidade de poder ir ás herdades novas que se fan no monte, máis a meirande parte fanse de xeito deliberado para comunica-los sitios de habitación entre si (as rúas entre as vivendas) e coas herdades de diferente fasquía (terras de labor, monte, o muíño, a fonte, a igrexa, as vivendas...) ou entre uns lugares e outros (unhas parroquias e outras).

Todas esas vías primarias ramifícanse nunha mesta rede de

estradas, pistas, camiños carreiros e corredoiras, que intercomunican concellos, parroquias, aldeas e lugares, e configuran en conxunto a morfoloxía territorial característica do noso país.

Cada camiño ten as súas propias características. O seu trazado vén determinado principalmente pola xeografía, o clima e a xeoloxía do terreo por onde pasa (sen que se deba esquecer a súa historia e a súa vida económica). Os camiños vanse configurando pouco a pouco, primeiramente trazados polas bestas e máis tarde fixados polo paso da xente por aqueles lugares onde o paso é máis doado.

Na mesta rede viaria que intercomunica o territorio de Galicia pódense distinguir varias categorías de camiños que van dende os modestos carreiros ata os de maior complexidade como son as corredoiras e camiños de carro.

Aparte da súa funcionalidade e importancia, que queda ben reflectida nos numerosos topónimos e

derivados, os camiños teñen un grande significado no mundo da relixiosidade e do máxico. A arqueoloxía, a tradición e as crónicas da antigüidade, testemuñan a existencia de ancestrais cultos ós camiños, sobre todo ás encrucilladas e ós pasos dos ríos. A complexidade da súa trama dá lugar a que proliferen as encrucilladas e interseccións dentro e fóra dos núcleos habitados, son lugares onde se chanta un cruceiro e nos que se desenvolven espazos para a relación e o lecer, nos que a xente se detén para falar, como ocorre nos torreiros aldeáns.

Dos tempos dos romanos temos nas encrucilladas aras consagradas ós deuses protectores dos camiños (as "lares viais"), que suplantan os cultos ós deuses prerromanos. A encrucillada da que parte a incerteza dos camiños que tiña (e segue a ter) un fondo significado para o mundo máxico e bruxería, xa que alí se facían tratos co demo ou se mantiñan relacións sexuais con el. No cruceiro da encrucillada reuníase a xente para

resolver amigablemente preitos e cuestións de herdanza ou na mesa que está ó seu pé onde se pousa o cadaleito do defunto, o pousadoiro, rezábase un responso para lle da-la derradeira despedida, ou se deitaban os rapaces enfermos co mal de aire nas noites de lúa chea para ver de curalos.

Xa no século XII, no Códice Calixtino se fai referencia a enterramentos á beira dos camiños ou encrucilladas, onde se enterraban os nenos sen bautizar, tamén como lugar onde aparece a Santa Compañía e se reza polas ánimas.

O camiño máis enxebre do Morrazo

Hai un camiño de carro, no Morrazo, que se pode catalogar coma unha xoia primitiva, pois a penas sufriu alteracións, manténdose como hai centos de anos. É coñecido como o Camiño Vello de Hermelo. Ten unha lonxitude de preto de dous quilómetros, onde a terra, pedra, lama e moita auga conforman o seu chan, con treitos chans e outros con costas moi pronunciadas nas que as pedras amosan fendeduras producidas polas rodas dos carros de ata trinta centímetros de fondo.

Ó longo do camiño a vexetación é moi variada, abundan os salgueiros, castiñeiros, ameneiros, bidueiros, loureiros, eucaliptos, piñeiros e carballos que nalgún momento xuntan as polas facendo unha especie de cúpula ou teito. A auga é moi abundante no camiño, con pequenas presas de pedra que conducen a auga para regar as veigas e os comareiros, así resaltamos a abundancia dos xuncos e de fentás de considerable tamaño, que nacen a carón do auga. Aproximadamente na metade do percorrido, á beira do camiño, nace o río Bouzós, que camiña ata Coiro, buscando o encontro co Atlántico e o seu paso vai regando as veigas sementadas. Este camiño foi e segue sendo testemuña das miles de persoas que a través del achegáronse a romaría de Santiago de Hermelo durante moitos anos. Na marxe esquerda, indo cara Hermelo, atópase un marco de deslinde que delimita aos tres concellos (Cangas, Bueu e Moaña) cos seus nomes tallados na pedra.

Non podemos esquecer que este camiño foi testemuña das antigas procesións que por Témperas se facían dende a parroquia de Coiro, San Martiño e do Priorato de Hermelo, xuntándose

no lugar onde comeza o camiño, alí pousaban os estandartes e cruces e facían unha misa para dar grazas polas colleitas. Despois facían unha gran comida, e a noite volvían aos seus lugares de orixe do mesmo xeito que habían chegado. Aquelas xuntanzas foron as que lle deron nome ao lugar que hoxe coñecemos como o Pouso das Cruces, onde comeza o Camiño Vello de Hermelo. Teño que dicir que unha vez percorrido o camiño, ó chegar a Hermelo é algo fermoso, as casas péquenas cos palleiros de herba seca no quinteiro, un can que durme ao sol nun valo, o verde dos campos, o pequeno cemiterio, o silencio de Hermelo adquire outra dimensión. Ao pé da esculca o vento vai contado vellas historias desta aldea natural.

Este camiño xa forma parte da vida rural tradicional, mantén a toponimia dos lugares por onde pasa, como xa dixen antes é unha xoia natural. Agora depende dos veciños e das autoridades do Morrazo, de que siga como ata agora. Sen ningún tipo de alteracións tanto no camiño como no seu entorno, e non sería un mal acerto declaralo como un ben a protexer.

